

Justitieutskottets betänkande 2019/20:JuU15

Stärkt sekretesskydd för hotade personer och snabbare handläggning av vissa hyrestvister

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i bl.a. offentlighets- och sekretesslagen. Förslagen syftar till att stärka skyddet för de parter i hyres- och arrendenämnder som lever med en hotbild, genom att göra det möjligt att hålla hemligt var dessa har sin bostad, och att vissa hyrestvister ska kunna avgöras betydligt snabbare. Förslagen innebär följande:

- Sekretessen för uppgifter om hotade och förföljda personer ska även gälla fastighetsbeteckningar hos en hyres- och arrendenämnd eller hos en domstol efter att en sådan nämnds beslut har överklagats.
- Det införs en s.k. preklusionsregel för Svea hovrätts handläggning av mål om ändring av hyresvillkor, som begränsar möjligheten för en part att åberopa en omständighet eller ett bevis som inte har lagts fram i hyresnämnden.
- Konkursfrihet införs som ytterligare ett behörighetskrav för ledamöter i hyres- och arrendenämnderna.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2020.

Behandlade förslag

Proposition 2019/20:95 Stärkt sekretesskydd för hotade personer och snabbare handläggning av vissa hyrestvister.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Stärkt sekretesskydd för hotade personer m.m.	5
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	8
Propositionen	8
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	9

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Stärkt sekretesskydd för hotade personer m.m.

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder,

2. lag om ändring i lagen (1994:831) om rättegången i vissa hyresmål i Svea hovrätt,

3. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2019/20:95 punkterna 1–3.

Stockholm den 16 april 2020

På justitieutskottets vägnar

Andreas Carlson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Andreas Carlson (KD), Mikael Damsgaard (M), Serkan Köse (S), Cecilie Tenfjord Toftby (M), Karin Enström (M), Fredrik Malm (L), Sofia Nilsson (C), Anna Vikström (S), Azadeh Rojhan Gustafsson (S), Leif Nysmed (S), Mathias Tegnér (S), Jon Thorbjörnson (V), Martin Kinnunen (SD), Mattias Bäckström Johansson (SD), Tobias Andersson (SD), Annika Hirvonen Falk (MP) och Acko Ankarberg Johansson (KD).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2019/20:95 Stärkt sekretesskydd för hotade personer och snabbare handläggning av vissa hyrestvister. Regeringens förslag till riksdagsbeslut återges i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Ingen motion har väckts med anledning av propositionen.

Utskottets överväganden

Stärkt sekretesskydd för hotade personer m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag.

Propositionen

Sekretess för fastighetsbeteckningar till skydd för hotade och förföljda personer

I propositionen föreslår regeringen att sekretessen för uppgifter om hotade och förföljda personer även ska gälla för uppgift om fastighetsbeteckning hos en hyres- och arrendenämnd eller hos en domstol efter att en sådan nämnds beslut överklagats.

Regeringen konstaterar bl.a. följande. Det finns inte någon sekretessbestämmelse som syftar till att skydda hotade och förföljda personer i specifikt hyres- och arrendenämndernas verksamhet. Däremot finns det två generella sekretessbestämmelser som kan tillämpas även i hyres- och arrendenämnderna för att skydda sådana personer. Sekretess gäller bl.a. för en enskilds bostadsadress eller annan jämförbar uppgift som kan lämna upplysning om var den enskilde bor stadigvarande eller tillfälligt, och för motsvarande uppgifter om den enskildes anhöriga, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men om uppgiften röjs (21 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400], förkortad OSL). Sekretess gäller vidare i mål eller ärende vid domstol eller annan myndighet där en part har skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481) för bl.a. uppgift som lämnar upplysning om var den parten bor stadigvarande eller tillfälligt, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men (21 kap. 3 a § OSL). Genom dessa två bestämmelser är det alltså möjligt för en hyres- och arrendenämnd att vägra lämna ut en persons adressuppgift med hänvisning till att han eller hon kan utsättas för hot och förföljelse. Till skillnad från hos de flesta andra myndigheter registreras inte bara adressuppgifter i hyres- och arrendenämndernas ärenden, utan det krävs att även de fastighetsbeteckningar som varit aktuella registreras. Med en fastighetsbeteckning är det enkelt att få fram gatuadressen till den aktuella fastigheten. En fastighetsbeteckning är därför i princip att jämställa med en adressuppgift. Av båda de nämnda bestämmelserna i OSL framgår dock att bl.a. fastighetsbeteckningar undantas från sekretesskyddet.

Eftersom det alltså inte finns någon möjlighet för hyres- och arrendenämnder att vägra en begäran att lämna ut en fastighetsbeteckning, och då beteckningen enkelt kan kopplas till en viss gatuadress, innebär den nuvarande ordningen att nämnderna inte har någon möjlighet att förhindra att det blir känt var en part i nämnden har sin bostad. Detta gäller även om det står klart att parten som avses med begäran kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida allvarligt men om uppgiften röjs. Att parter som lever med en hotbild inte kan skyddas i hyres- och arrendenämndernas verksamhet är en brist som regeringen anser måste åtgärdas. Den inskränkning i offentligheten som förslaget innebär är enligt regeringen mycket begränsad och den nuvarande ordningen innebär dessutom en betydande risk för allvarliga konsekvenser i varje enskilt fall där det blir känt var en part med skyddsbehov har sin bostad.

En preklusionsregel i mål om ändring av hyresvillkor i Svea hovrätt

I propositionen redogör regeringen för att det inte är ovanligt att parter vill återropa nytt processmaterial först i ett sent skede av en rättsprocess. Om ett sådant agerande tillåts kan det få till följd t.ex. att en förhandling behöver ställas in eller att ett mål eller ärende måste återförvisas till den lägre instansen så att det nya materialet får sin första bedömning där. För att motverka detta och ge parterna ett incitament att medverka aktivt tidigt under förfarandet finns s.k. preklusionsregler som begränsar möjligheten för en part att efter en viss tidpunkt återropa en omständighet eller ett bevis som inte lagts fram tidigare. Vid Svea hovrätts handläggning av överklaganden av beslut från hyresnämnderna saknas dock en sådan regel.

Avsaknaden av en preklusionsregel innebär att ny bevisning regelmässigt återropas i mål om ändring av hyresvillkor i Svea hovrätt. Med mål om ändring av hyresvillkor i Svea hovrätt avses i praktiken tvister om hyrans storlek, även om vissa andra hyresvillkor också täcks in av detta begrepp (12 kap. 55 § åttonde stycket jordabalken, förkortad JB). Att det inte finns någon begränsning för parterna att återropa ny bevisning innebär enligt regeringen att tyngdpunkten för prövningen förskjuts från hyresnämnden till Svea hovrätt. En sådan förskjutning är till nackdel från kostnads- och effektivitetssynpunkt, både för parterna i det enskilda målet och för samhället. Att hovrättsprocessen i själva verket blir en omprövning i stället för en överprövning kan enligt regeringen också ifrågasättas från ett rättssäkerhetsperspektiv. Regeringen anför vidare att handläggningen drar ut på tiden på ett sätt som inte är acceptabelt för vare sig hyresgäster eller hyresvärdar när Svea hovrätt tvingas att hantera ny bevisning inom ramen för sin egen process.

Regeringen konstaterar att preklusion är en ingripande åtgärd och anför att det som framför allt skulle kunna tänkas tala emot en sådan regel är en ökad risk för materiellt felaktiga avgöranden. Hyresnämnderna har dock ett långtgående materiellt processledningsansvar och utgångspunkten är att en part ska klara av att föra sin talan vid nämnden utan ombud eller biträde. Det finns vidare goda förutsättningar för parterna att redan i hyresnämnden

åberopa allt väsentligt material och den föreslagna preklusionsregeln är inte heller absolut. Regeringen bedömer därför att risken för materiellt felaktiga avgöranden är försumbar.

Mot denna bakgrund föreslår regeringen att en part i mål om ändring av hyresvillkor i Svea hovrätt ska få åberopa en omständighet eller ett bevis som inte har lagts fram tidigare endast om parten gör sannolikt att han eller hon inte kunnat åberopa omständigheten eller beviset vid hyresnämnden eller annars haft giltig ursäkt att inte göra det.

Att preklusionsregeln begränsas till mål om ändring av hyresvillkor beror enligt regeringen på att prövningen i andra mål som överklagas från hyresnämnderna till stor del görs utifrån förhållandena vid den tid som målet avgörs. Ett sådant exempel är tvister som avser frågan om en hyresgäst ska förlora sitt hyreskontrakt, s.k. förlängningstvister. I ett sådant mål kan omständigheter som tillkommit efter hyresnämndens prövning få avgörande betydelse för utgången i målet. Det är därför naturligt att preklusionsregeln inte omfattar även dessa mål.

Behörighetskrav för ledamöter i hyres- och arrendenämnderna

I hyres- och arrendenämnderna är huvudregeln att nämnden ska bestå av en lagfaren ordförande (ett hyresråd) och två andra ledamöter, s.k. intresseledamöter. Grundläggande behörighetskrav för dessa är att de ska vara svenska medborgare, inte får vara underåriga och inte heller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken (2 § första och fjärde styckena och 5 § första och tredje styckena lagen [1973:188] om arrendenämnder och hyresnämnder). Däremot finns inte något krav på att de inte får vara i konkurs. Detta innebär att behörighetskraven skiljer sig åt från vad som gäller för ordinarie domare, särskilda ledamöter och nämndemän, eftersom det för dessa även ställs krav på konkursfrihet.

Hyres- och arrendenämnderna är förvaltningsmyndigheter, men med domstolsliknande funktioner. Hyresrådets arbetsuppgifter påminner därmed i stora delar om de uppgifter som en domare i en tingsrätt har. När det gäller intresseledamöter är, trots deras benämning, avsikten inte att de ska uppfattas som företrädare för endera partens intresse.

Regeringen anför att det inte finns några sakliga skäl till varför lägre krav skulle gälla för hyresråd och intresseledamöter, jämfört med ordinarie domare, särskilda ledamöter och nämndemän, och föreslår därför att konkursfrihet ska införas som ytterligare ett behörighetskrav.

Utskottets ställningstagande

Propositionen har inte lett till några motionsyrkanden eller andra invändningar under utskottsbehandlingen. Utskottet anser att regeringens lagförslag är ändamålsenligt utformade och att de bör antas.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2019/20:95 Stärkt sekretesskydd för hotade personer och snabbare handläggning av vissa hyrestvister:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:831) om rättegången i vissa hyresmål i Svea hovrätt.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1973:188)
om arrendenämnder och hyresnämnder

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §²

Arrendenämnden ska bestå av en lagfaren ordförande och två andra ledamöter, om inte något annat följer av andra eller tredje stycket. Av de senare ledamöterna ska den ena ha förvärvat erfarenhet av arrendeförhållanden, såsom ägare av en jordbruksfastighet eller på liknande sätt. Den andra ska vara jordbruksarrendator eller, när ärendet gäller bostadsarrende, bostadsarrendator.

Arrendenämnden kan bestå av ordföranden ensam vid

1. förberedande åtgärder,
2. prövning av en fråga om avvisning av en ansökan eller avskrivning av ett ärende,
3. handläggning av ett överklagande,
4. medling när sådan lämpligen kan ske utan övriga ledamöters närvaro,
5. prövning av en fråga som inte avgörs genom skiljedom, om det är tillräckligt med hänsyn till vad ärendet gäller, och
6. prövning av en fråga som avgörs genom skiljedom, om parterna begär det.

En förberedande åtgärd som kan utföras av ordföranden enligt andra stycket, och som inte är av sådant slag att den bör förbehållas ordföranden, får utföras av någon annan som har tillräcklig kunskap och erfarenhet och som är anställd vid en hyresnämnd, en allmän domstol eller en allmän förvaltningsdomstol. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om detta.

En ledamot i nämnden ska vara svensk medborgare och får inte vara underårig eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

En ledamot i nämnden ska vara svensk medborgare och får inte vara underårig, *i konkurs* eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

¹ Lagen omtryckt 1985:660.

² Senaste lydelse 2019:246.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:831) om rättegången i vissa hyresmål i Svea hovrätt

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1994:831) om rättegången i vissa hyresmål i Svea hovrätt ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Klaganden får inte ändra sin talan till att avse en annan del av hyresnämndens beslut än den som uppgetts i överklagandet.

Om en part i mål om ändring av hyresvillkor åberopar en omständighet eller ett bevis som inte har lagts fram tidigare tillämpas 50 kap. 25 § tredje stycket rättegångsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.

3 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 21 kap. 3 och 3 a §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

21 kap.

3 §

Sekretess gäller för uppgift om en enskilds bostadsadress eller annan jämförbar uppgift som kan lämna upplysning om var den enskilde bor stadigvarande eller tillfälligt, den enskildes telefonnummer, e-postadress eller annan jämförbar uppgift som kan användas för att komma i kontakt med denne samt för motsvarande uppgifter om den enskildes anhöriga, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Sekretessen gäller inte för uppgift om beteckning på fastighet eller tomträtt. Sekretessen gäller inte heller för uppgift i aktiebolagsregistret eller handelsregistret eller, i den utsträckning regeringen meddelar föreskrifter om det, i annat liknande register.

Sekretessen gäller inte för uppgift i aktiebolagsregistret eller handelsregistret eller, i den utsträckning regeringen meddelar föreskrifter om det, i annat liknande register. Sekretessen gäller inte heller för uppgift om beteckning på fastighet eller tomträtt. *Sekretessen gäller dock för uppgift om beteckning på fastighet hos en hyres- och arrendenämnd eller hos en domstol efter att en sådan nämnds beslut överklagats.*

Sekretess gäller för uppgift om kopplingen mellan fingerade personuppgifter som en enskild har medgivande att använda enligt lagen (1991:483) om fingerade personuppgifter och den enskildes verkliga personuppgifter, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

3 a §¹

Sekretess gäller i mål eller ärende vid domstol eller annan myndighet där en part har skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481) för uppgift som lämnar upplysning om var den parten bor stadigvarande eller tillfälligt, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men. Detsamma gäller om uppgiften tillsammans med annan uppgift i målet eller ärendet bidrar till sådan upplysning.

¹ Senaste lydelse 2018:691.

Sekretessen gäller inte för uppgift om beteckning på fastighet eller tomträtt.

Sekretessen gäller inte för uppgift om beteckning på fastighet eller tomträtt. *Sekretessen gäller dock för uppgift om beteckning på fastighet hos en hyres- och arrendenämnd eller hos en domstol efter att en sådan nämnds beslut överklagats.*

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst sjuttio år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2020.